

Het Kostenersluik

Heemkundevereniging Sprang-Capelle

Jaargang 9
2015

Redactieadres: Schoolstraat 20, 5161 ZD Sprang-Capelle, tel. 0416-312210
Redactieleden: Marina Klis, Koos Nieuwenhuizen, Rien Visser, Netty Waarts

no. 2
juni

Van de redactie

Voor u ligt een overvol Kostenersluik. Dat krijg je met zo'n actieve vereniging. U leest in dit nummer verslagen van al die activiteiten. Was u er niet bij, dan kunt u uit de verslagen vast en zeker de sfeer proeven.

Met trots kan gezegd worden dat in de Bevrijdingsweek onze vereniging haar mannetje of vrouwtje gestaan heeft. Het was een bruisende week, daar kan 'Het Bruisend Hart' in Kaatsheuvel jaloers op zijn.

Maar we kijken niet alleen terug; we kijken ook vooruit.

Er staan twee actieve programmaonderdelen op de rol. U leest ze direct onder het stuk van het bestuur.

Op 20 juni belooft het een mooie fietsmiddag te worden. Meldt u op tijd aan, dat is gemakkelijk voor de organisatoren.

Op 19 september gaan we verder van huis. Een interessante excursie naar de provincie Noord-Holland en compleet verzorgd met koffie, lunch en diner en dat allemaal voor een zacht prijsje. Haast u, want de ervaring leert dat de bus zo vol is.

Niet alleen de vereniging is actief, ook zijn enkele individuele leden actief. Ad Wagemakers, onze natuurman, heeft een prachtig boek gemaakt over ons heem. Het is een aanmoediging om zelf er op uit te trekken en te genieten van de schitterende natuur in De Langstraat. U leest er meer over in dit nummer.

En verder wens ik u veel leesplezier toe en beleef al onze activiteiten nog eens van uit uw luie stoel.

Rien Visser

Van de bestuurstafel

We kijken terug op een zeer geslaagde Bevrijdingsweek. Samen met de Oranjevereniging Wilhelmina, de stichting cultureel centrum Zidewinde, de muziekverenigingen en met de medewerking van de koren en toneelvereniging heeft onze heemkundevereniging een programma weten neer te zetten dat heel veel bezoekers heeft getrokken.

Veel, zo niet alle tijd van het bestuur is de afgelopen tijd uitgegaan naar die organisatie, vooral het inrichten van de tentoonstelling was erg intensief. En met succes: dagelijks was de tentoonstellingszaal gevuld met belangstellenden; sommige bezoekers kwamen meerdere dagen achtereen kijken en brachten dan weer anderen mee. We hebben er veel leden ontmoet; er zijn veel verhalen uitgewisseld en de relaties zijn verdiept.

De verzetsgroep van kapitein André en verzetsheld Jan de Rooij stonden centraal. Maar ook de eenvoudige boeren en burgers die onderduikers of piloten hebben geholpen, kregen aandacht.

Het comité kijkt terug op een zeer geslaagde week, vanaf de seniorenmiddag op 5 mei tot de slotavond op 13 mei, waar de film 'Biesbosch onder vuur' werd vertoond.

Voorzitter Piet Pruijssers gaf aan dat er eigenlijk erg weinig tijd was geweest voor het organiseren, hij is daarom extra blij met het succes en bedankt daarvoor alle sponsoren en vrijwilligers. Bovendien prijst hij de onderlinge samenwerking. Tegelijkertijd doet hij nu alvast een oproep om een comité te vormen voor de viering over vijf jaar, wanneer de bevrijding zijn 75ste verjaardag beleeft. Vooral jonge mensen roept hij op toe te treden tot de organisatie.

Marina Klis

Fietsexcursie naar de Elshoutse Zeedijk en omgeving op zaterdag 20 juni 2015

U herinnert zich vast en zeker nog Gini van Wijk die op 16 maart 2015 een presentatie gaf over 'De historische en waterstaatkundige betekenis van de Elshoutse Zeedijk en de Baardwijkse Overlaat'. Bent u vergeten waar het toen overging? Lees het verslag van die lezing in dit Kosterluik er nog even op na en u bent weer helemaal bij. Hoe vaak bent u al niet over de Zeedijk naar Heusden of Doeveren gefietst? Genietend van het mooie uitzicht dat deze hoge dijk biedt. Maar tijdens deze excursie kunt u niet alleen genieten maar ook uw kennis verdiepen.

Wie weet geniet u dan in het vervolg nog meer!

Hier onder leest u hoe de middag verloopt.

We verzamelen vanaf **13.30 uur bij café-restaurant Het Galgenwiel, Burgemeester Smeelelaan 124 in Waalwijk**; ruime parkeerplaats tegenover het café aanwezig, mocht u met de auto (de fiets achterop) komen.

Na koffie of iets fris vertrekken we gezamenlijk per fiets om **14.00 uur naar de Baardwijkse Overlaat**. Hier wordt ons door een gids de werking van de overlaat uitgelegd. Ook genieten we van de natuur.

De rondleiding duurt ongeveer een uur, daarna fietsen we richting **de Elshoutse Zeedijk**.

Hier gaan we in twee groepen uiteen en bekijken we onder leiding van gidsen van de heemkundekring Onsenoort de plaatsen die bij de lezing van 16 maart ter sprake kwamen. We zien de gerestaureerde sluisjes en

de wielen aan beide zijden van de dijk. De gidsen zullen voor ons nieuwe en verrassende tekens in het landschap aanwijzen die door de jaren heen ontstaan zijn; plaatsen waar het water een uitweg heeft gezocht naar de zee.

Na afloop keren we weer terug naar Het Galgenwiel voor koffie met gebak.

Om ongeveer 17.00 uur sluiten we deze excursie af en gaan hopelijk tevreden huiswaarts.

Wilt u deelnemen aan deze kleine excursie, maak dan a.u.b. € 10,00 euro per persoon over op rekening NL 21 RABO 033 42 48 000 van de heemkundevereniging onder vermelding van 'Elshout'.

Voor bandenplakspullen, een fietspomp en eventueel een fietsambulance wordt gezorgd.

Johan Rosenbrand

Grote excursie naar Hoorn en Enkhuizen op zaterdag 19 september 2015

Verleden jaar ging onze reis naar het zuiden. Nu gaan we de tegenovergestelde richting op en het is verder weg. Na de koffie ergens onderweg arriveren we in Hoorn: de zetel van de VOC, de Verenigde Oost-Indische Compagnie, het handelsgenootschap uit de Gouden Eeuw. En dat zullen we merken bij onze rondwandeling door Hoorn. Onze gidsen zullen ons op die rijkdom wijzen. Mochten ze dat verzuimen dan ziet u het zelf wel aan de mooie, rijkversierde gebouwen die overgebleven zijn.

We wandelen zeker naar de haven waar u een pand ziet met een bonte koe in de gevel. Drie keer raden wie daar woonde.

Voor het prachtige gemeentehuis staat een zekere Jan Pieterszoon: rijke zakenman en bestuurder over onze koloniën. Ex-premier Balkenende had hem waarschijnlijk voor

ogen toen hij ons volk opriep om weer eens de VOC-mentaliteit te tonen.

Voor de lunch vervolgen we onze tocht verder naar het noorden. In Enkhuizen bezoeken we het Zuiderzeemuseum op eigen gelegenheid. Let op het verschil tussen Hoorn en Enkhuizen. Hoorn, een rijke handelsstad en Enkhuizen, een eenvoudig vissersdorp.

Op weg naar ons diner rijden we over de Markerwaarddijk. Dat wordt genieten van het uitzicht over het IJsselmeer.

Het globale programma voor die dag ziet er als volgt uit:

08.00 uur: vertrek vanaf Zidewinde

09.00 uur: koffie in Haarzuilens

11.00 uur: stadswandeling in Hoorn

13.15 uur; lunch

14.15 uur: bezoek Zuiderzeemuseum

17.00 uur: vertrek naar Biddinghuizen

18.00 uur: diner

21.15 uur: aankomst bij Zidewinde

Hoe meldt u zich aan?

Leden betalen € 68,00 en niet-leden betalen € 75,00. Per lid mag één introducee mee. Onze grote excursies verheugen zich altijd in een grote belangstelling. We hebben een grote bus gereserveerd. Maar let op! Het tijdstip van binnenkomst van het bedrag bepaalt de volgorde.

U wordt vriendelijk verzocht u aan te melden door vóór 20 augustus 2015 € 68,00 of € 75,00 over te maken op rekeningnummer NL21 RABO 033 42 48 000 van onze vereniging onder vermelding van 'Hoorn'.

Museumjaarkaarhouders worden vriendelijk verzocht hun kaart mee te nemen voor het bezoek aan het Zuiderzeemuseum. Hun toegang is gratis; wordt later verrekend.

Leden die onverhoopt niet meegaan, moeten er rekening mee houden dat zij niet het hele bedrag terug krijgen!!

Johan Rosenbrand

Verslag van de lezing op 16 maart 2015 over 'De historische en waterstaatkundige betekenis van de Elshoutse Zeedijk en de Baardwijkse Overlaat' door Gini van Wijk

Na de Algemene Ledenvergadering liep de Beatrixzaal van cultureel centrum 'Zidewinde' helemaal vol. In zijn welkomstwoord benadrukte voorzitter Piet Pruijssers, dat het niet zo verwonderlijk was na alle publiciteit rond het verschijnen van het boek '**Van Overlaat tot Drongelens Kanaal**' door **Gini van Wijk**. Meer dan 200 pagina's telt zijn boek met veel unieke foto's en topografische kaarten. En nu stond de auteur hier in Zidewinde. Hij zou deze avond de lezing verzorgen. Ongeveer 140 belangstellenden telden we, er stond dan ook wel iets unieks te gebeuren. Vandaar die 'invasie'. De laatste bezoekers moesten zelfs nog zoeken naar een parkeerplaats. Onze voorzitter verwelkomde niet alleen Gini van Wijk, maar ook de vaste kern van onze heemkundevereniging en de vele geïnteresseerden uit de regio, o.a. uit Waalwijk, Doeveeren, Drunen, Elshout, Heusden, Nieuwkuyl en Vlijmen.

In zijn voordracht verwees de auteur naar de rode draad in zijn boek. *"Het gaat over twee voor die tijd inventieve waterbouwstaatkundige oplossingen in de Oostelijke Langstraat, grofweg tussen Den Bosch en Waalwijk. Aangelegd tussen 1766, de Baardwijkse Overlaat en van 1906-1911, het Drongelens Kanaal. Beide grote werken aangelegd om het overstromingsgevaar rondom 's-Hertogenbosch tegen te gaan en om de problematiek van de wateroverlast in De Langstraat voor eens en voor altijd op te lossen. Op de achtergrond loopt een geschiedkundig verhaal synchroon mee.*

Wat we aan interessants vanavond allemaal te horen en te zien kregen is eigenlijk te veel om hier te vermelden. Een gedreven Gini van Wijk vertelde en toonde aan de hand van oude tekeningen en kaarten, dat door de eeuwen heen de ontstaansgeschiedenis van zowel de westelijke als oostelijke Langstraat er een van kommer en kwel is geweest.

Het Haarsteegse wiel in het voorjaar

In 1421 was het pas echt heftig met de bijna alles verwoestende Sint Elisabeth vloed, die bijna tot in 's-Hertogenbosch reikte.

De periode na 1421 tot 1745 beheerste de constante wateroverlast het denken en het zoeken naar oplossingen. Maar helaas was het aanleggen van dijken en ze weer herstellen, nieuwe vaarten en kanalen graven, sluizen plaatsen en wat al niet meer, vaak niet afdoende. Maar in de presentatie van deze avond kregen de overlaten en de door de eeuwen heen ontstane wielen, de meeste aandacht. Begrijpelijk omdat ze toch het meest tot de verbeelding spreken

Na weer een zware watersnoodramp in 1745 in De Langstraat, waarbij ook het Haarsteegse wiel ontstond, werd onder leiding van dijkgraaf Martinus van Barneveldt een plan uitgedacht om het water *ten zuiden* van De Oostelijke Langstraat (Heidijk) af te voeren door een overlaat tussen Baardwijk en Drunen en, van daar

door de buitenpolders van Waalwijk en Waspik af te voeren naar de Biesbosch. De Baardwijkse Overlaat was

geboren, die uiteindelijk in 1766 dan toch gereed kwam. Aanvankelijk was de overlaat 600 meter breed, maar ijsvorming veroorzaakte verstoppingen en ijssdammen. Regelmatig ontstonden daardoor dan ook dijkdoorbraken in o.a. Haarsteeg, Hedikhuizen en Doeveren en meerdere malen ook in de Elshoutse Zeedijk.

Bekende rampjaren voor De Langstaat waren 1740, 1775, 1795, 1799 en 1809 met veel verdrinkingsdoden en vernielingen tot gevolg. In de overlaat ontstonden door ijsophoping en uitschuren door ijsschotsen nog meer wielen en grondgaten, die ook nu nog aanwezig zijn. In 1826 is, om het water en het ijs sneller te kunnen afvoeren, de Baardwijkse Overlaat tot 1000 meter verbreed. Aan beide zijden van de Elshoutse Zeedijk, die recentelijk een opknapbeurt achter de rug heeft, zijn de wielen nog te zien. De vele fietsers onder ons zullen ze wel opgemerkt hebben. In de 19^e eeuw werden er veel kanalen gegraven veelal uit economische overwegingen. Hier in De Langstraat zijn, ook om verder wateroverlast terug te dringen, de Bergsche Maas van 1895 tot 1904 en vanaf 1906 het Drongelens Kanaal gegraven.

In ieder geval de interesse voor Gini van Wijk's boek **'Van Overlaat tot Drongelens Kanaal'** was volop gewekt en ik zal zeker niet de enige zijn die het boek meteen gaat bestellen, lezen en vooral, er van genieten. Met een hartelijk applaus bedankten de aanwezigen Gini van Wijk.

Piet van Ferneij

'De Eendragt' bijgenaamd 'Het Curiosahuis'

Momenteel ben ik bezig met het schrijven van een artikel over de molen 'De Eendragt' aan de Zuidhollandsedijk. Voor sommigen beter bekend als 'Het Curiosahuis'.

Op de plek van de huidige molen stond halverwege de zeventiende eeuw al een standerdmolen te draaien. Een lange geschiedenis over molenaars en de molen dus.

Voor het artikel ben ik op zoek naar foto's van de restauratie in de jaren '80, maar heb deze tot op heden niet kunnen vinden. Dit terwijl het toch een omvangrijke restauratie was, waarbij de kap, de wieken en ook de stelling volledig zijn vervangen.

Bent u in het bezit van betreffende foto's of kent u iemand die deze mogelijk heeft, dan graag een reactie aan Huib Timmermans:

tel. 0416-281444 of mail: huibtim3@hotmail.com

Bij voorbaat hartelijk dank.

Huib Timmermans

Vrijwilligers in het zonnetje

Het is een goede gewoonte om voor onze vrijwilligers eens per jaar een gezellige avond te organiseren.

Op 1 april -geen grap- was het weer zover. 25 vrijwilligers gaven gehoor aan onze uitnodiging om in het Buurthuis Capelle te komen genieten van een hapje en een drankje, zoals dat zo mooi heet.

Piet Pruijssers, onze voorzitter, benadrukte dat een vereniging als de onze niet goed kan functioneren zonder de inzet van vrijwilligers.

Er is een groepje dat elke donderdagmiddag in 'Ons Huis' is om de bibliotheek, het archief en onze voorwerpen bij te houden. En ze ontvangen de mensen die om informatie vragen over allerlei zaken. Bovendien verkopen ze ook nog onze publicaties.

Een andere groep bestaat uit onze vaste bezorgers. Zij stoppen 6 tot 8 keer per jaar de uitnodigingen, het Kosterluik of Bruggeskes bij u in de bus. En dan hebben we nog de schrijvers en de adviseurs. Al deze mensen werden door Piet hartelijk bedankt voor hun soms jarenlange inzet.

Inmiddels stond er een goed verzorgd buffet klaar waar iedereen uitgebreid gebruik van maakte. Maar dat was ook de bedoeling.

Marina Klis had een leuke quiz bedacht. In groepjes moesten de vragen beantwoord worden.

Iedereen deed volop mee en de antwoorden veroorzaakten soms enige hilariteit.

Nadat Marina de vraag gesteld had, gebeurde er soms ontoelaatbare dingen. Wat dachten jullie van afluisteren, zelfs afkijken en het internet afzoeken. Maar daar werd 'streng' op toegezien.

De winnende groep kreeg per persoon een grote fles met lekkers, en werden zo ook nog eens 'ouwe snoepers'. We kunnen terugzien op een gezellige avond.

Koos Nieuwenhuizen

In memoriam Piet van den Hoek, 1921 - 2015

Het bestuur kreeg het overlijdensbericht van de Werkendammer Piet van den Hoek. Piet van den Hoek was een van de laatste nog in leven zijnde dragers van de Militaire Willemsorde voor heldendaden in de Tweede Wereldoorlog. In de laatste maanden van de oorlog maakte hij 37 crossings via de Biesbosch over de Maas, de grens tussen bezet en bevrijd Nederland.

In de Maranathakerk in Werkendam werd afscheid genomen van deze line-crosser; de secretaris van ons bestuur was hierbij aanwezig.

De afscheidsdienst startte met een militair gedeelte. Piet van den Hoek was drager van de Militaire Willemsorde. Daarom waren van elk legeronderdeel de hoogste militairen aanwezig. In de rede van de voorzitter van de Willemsorde, generaal-majoor buitendienst H. Morsink, werd Piet van den Hoek beschreven als een gewone jongen uit Werkendam, die in de oorlog tewerk werd gesteld in Keulen om daar na de bombardementen puin en stoffelijke resten op te ruimen.

Na zijn verlof keerde hij niet terug, maar ging in het verzet. Een bescheiden, gelovig man, die zich niet liet voorstaan op zijn onderscheiding. In 2012 is er in Werkendam een straat naar hem vernoemd.

Huidige dragers van de Willemsorde, Marco Kroon en Gijs Tuinman, hielden de wacht bij de kist.

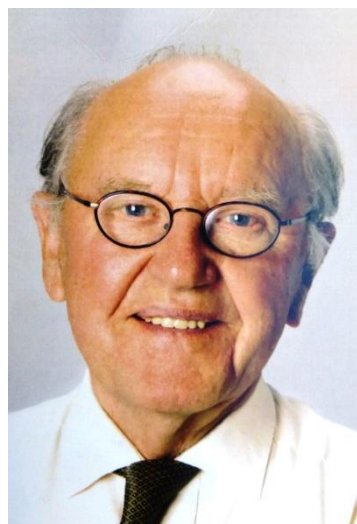
De dienst werd voortgezet met de gemeente. Er waren driehonderd aanwezigen. Namens onze heemkundevereniging is het condoleanceregister getekend en is er een bloemhulde gebracht.

Marina Klis

In memoriam Jan Rosendaal, 1924 - 2015

De Sint Jan in Waalwijk loopt vol tijdens de uitvaartdienst van Jan Rosendaal. Dat kan ook niet anders, want Jan was een druk bezet man. Actief ondanks zijn hoge leeftijd.

Ook onze vereniging heeft van zijn activiteiten mogen genieten. Wonderlijk dat hij zo actief was als Waalwijker in Sprang-Capelle. Wanneer je daar naar vroeg, gaf hij een wat ontwijkend antwoord. "Als secretaris van het stadsgewest Waalwijk voel je je ook inwoner van alle andere plaatsen in het stadsgewest", was zijn iet-wat onduidelijk antwoord. Ook als je doorvroeg bleef Jan vaag. "Jullie dorp heeft zo'n rijke geschiedenis en ik wil graag helpen om die bloot te leggen". Toch kwam dit antwoord dichterbij de waarheid. Want zijn hobby was geschiedenis. En van die hobby hebben wij als vereniging de vruchten mogen plukken. Leest u de oude nummers van 'Bruggeske' er maar op na. U komt regelmatig zijn naam tegen. Zijn zoon Joost vertelde nog dat zijn vader het heel bijzonder gevonden had dat hij altijd zo gastvrij in Sprang-Capelle ontvangen was. Hij was tenslotte katholiek en hoe viel dat tussen al die protestanten. Laten we dat als een compliment ervaren van een erudiet mens zoals Jan was.

Hij had 100 jaar oud willen worden, een eeuw. Maar een vervelende ziekte maakte dat onmogelijk.

"Ik heb een mooi leven gehad", sprak Jan in de laatste maanden van zijn leven.

En dat moeten we beamen. Jan Rosendaal was energiek, innemend, vol levensplezier en steeds geïnteresseerd in de medemens.

Onze vereniging zal hem missen en dan vooral zijn artikelen die hij voor 'Bruggeske' zou kunnen schrijven. Want Jan had veel te vertellen vooral na zijn onderzoeken in allerlei archieven. Deskundig was hij op velerlei terreinen; een 'deskundoloog' zoals zijn kinderen hem gekscherend noemden.

Koos Nieuwenhuizen

Opening van de tentoonstelling over de Tweede Wereldoorlog op 5 mei 2015

De foyer van Zidewinde was goed gevuld toen burgemeester Kleijngeld de tentoonstelling over WO II zou openen. Maar eerst kwam Piet Pruijssers aan het woord. De heemkundevereniging had tenslotte de tentoonstelling in de Clauszaal ingericht. Piet verwelkomde de burgemeester met de woorden dat het altijd handig is om een burgemeester aan je kant te hebben. Dat was zelfs in de oorlog zo. Die kon nogal eens iets regelen of vertragen waardoor het verzet meer tijd kreeg voor haar acties.

De voorzitter filosofeerde over 'bevrijding'. We moeten oppassen dat het begrip 'bevrijding' niet verbleekt. 'Nooit meer oorlog' werd er na WO II gedacht. Maar de werkelijkheid blijkt taaier. Lang bleven de oorlogen ver van ons bed, maar komen nu steeds dichterbij en zijn zelfs al weer in Europa gearriveerd. Daarom rust er op de schouders van de ouderen een verantwoordelijke taak om de jeugd te blijven vertellen over die oorlogsperiode. Maar we moeten ook niet verzuimen om een verbinding te maken met de dag van vandaag.

Vrijheid vieren wordt intenser als we denken aan de moedige mensen uit ons dorp die onderduikers in huis namen. Piet krijgt het benauwd van het idee om 4 en 5 mei maar te verschuiven als deze periode wat lastig wordt in verband met vakanties.

Als de burgemeester het woord krijgt, haakt hij daarop gelijk in. Hij zal dat met al zijn macht voorkomen. Hij stemt van harte in met de woorden van de voorzitter. Maar is minder somber over het vieren van de vrijheid met de jeugd. Op weg naar Zidewinde zag hij twee jonge fotografen op hun buik voor het Jan de Rooij monument liggen om foto's van de kransen te maken. En zag hij een groot bord met de woorden 'Wilhelmina bedankt voor de feestweek!'.

Toen kwam de openingsceremonie

Het leek wel of Kleijngeld zich wat ongemakkelijk voelde, want wat moest hij precies doen. Voor de handeling moest hij nog kwijt dat hij trots was op de mensen die zo'n week en zo'n tentoonstelling organiseren. De vlag onthulde een oude elektromotor uit oorlogstijd. Burgemeester Kleijngeld moest gas geven en warempeel de kleine schroef begon te draaien. Geluidloos... Maar dat hoorde bij dit elektromotortje dat gebruikt werd aan de kano's van de line-crossers in de Biesbosch. Bijzonder ...!!

Alle aanwezigen dromden daarna naar binnen om de tentoonstelling te bekijken. Maar je had toch echt een rustig moment nodig voor de tentoonstelling. Het was veel leeswerk. Alle waardering voor onze leden die de tentoonstelling opgezet hebben. Kijk Sprang-Capelle is maar een nietig dorpje en een klein radartje in het geweld van een wereldoorlog. Met die ogen moet de tentoonstelling ook bekeken worden. Dan krijg je een goed beeld van Sprang-Capelle in oorlogstijd.

Wat mij opviel waren twee boeken met kantenknipsels uit de oorlogsjaren. Al bladerend krijg je een goed tijdsbeeld. Wat een vooruitziende blik had die krantenknipper. De kaart met de locaties waar de V1's en V2's neerkwamen doet vermoeden dat het in Sprang-Capelle nou niet zo

veilig was.

En natuurlijk het buitenboordmotortje van de line-crossers daar kon menigeen zijn of haar handen niet vanaf houden.

Nogmaals ... complimenten voor de interessante tentoonstelling!

Rien Visser

Verslag van de lezing op 11 mei 2015 over 'Nieuwe bevindingen rond de strijd tussen 4 september en 9 november' door Jack Didden

Bijna aan het eind van de Bevrijdingsweek is de grote zaal van Zidewinde weer stampvol. Vele leden en niet-leden waren afgekomen op de aangekondigde lezing van Jack Didden. En niemand zal daar spijt van hebben gehad. Wat een rappe verteller is die Jack. Je aandacht mag niet verslappen, anders ben je de draad kwijt.

Jack begint zijn lezing met wat algemene opmerkingen. Hij zet gelijk een alom verbreide misvatting recht. *"We moeten echt niet denken dat al die Schotten, Engelsen en Canadezen eind 1944 kwamen om ons te bevrijden. Zij kwamen om de Duitsers te verslaan. Zo is bijvoorbeeld het Land van Heusden en Altena nooit bevrijd."*

Eerst komen de hoofdrolspelers langs: Eisenhower en Montgomery namens de geallieerden en Model en Chill voor de Duitsers.

Het gaat vanavond vooral over de invloed -op het verloop van de WO II- van generaal Chill en zijn divisie. Kampfgruppe Chill was een bij elkaar geraapt zootje Duitse soldaten. Maar onder leiding van Chill heel sterk in vertragend terugtrekken en daardoor werd de opmars van de geallieerden gestuit en zelfs met maanden vertraagd.

4 september viel Antwerpen in geallieerde handen. De plannen waren om snel op te rukken en via Arnhem het Ruhrgebied in te nemen. Begrijpelijke plannen omdat er tus-

Terugtrekkende Duitse soldaten.
"Dat is mijn fiets", hoorde ik iemand zacht tegen zijn buurman zeggen.

sen Antwerpen en Maastricht een gat in de Duitse verdediging zat. Chill vulde dat gat snel op met zijn gevechtsgroep. Hij trok zich terug achter het Albertkanaal en maakte het de Engelsen heel lastig. Tevens werd de opmars vertraagd bij Geel, Soerendonk en het Maas-Scheldekanaal.

Door al die vertragingsmomenten werd Montgomery gedwongen nieuwe plannen te maken. Eén daarvan is Market Garden.

Jack Didden bewandelt geen verleidelijke zijpaden door hierover uit te wijden. Maar komt weer snel bij Chill terecht. Hij doorbreekt de aanvoerroute voor Market Garden over Geel, Veghel, Uden en Arnhem. Die route krijgt een voor zich sprekende naam: Hell's Highway. De gevolgen zijn helder: Market Garden mislukt.

Via kaarten maakt Jack ons duidelijk dat Chill een bijtertje is. De opmars via Turnhout, Poppel, Tilburg en Den Bosch voorkomt hij. De Britten worden op een gegeven moment zelfs tot Poppel teruggedrongen.

Op **9 november** worden de Moerdijkbruggen gebombardeerd en Chill heeft zich teruggetrokken achter het Hollands Diep en de Bergsche Maas.

Waarom was Chill zo succesvol, vraagt Didden zich af. En waarom bleven die Duitse soldaten doorvechten tot het bittere end?

Chill staat bekend om zijn goed leiderschap en hij had officieren onder zich van hoge kwaliteit. De Duitse soldaten bleven doorvechten omdat je je oorlogsmaatje niet zomaar in de steek laat.

In een klein uurtje was het Jack Didden gelukt om ons duidelijk te maken hoe groot de invloed van generaal Chill en zijn divisie was op het verloop van de oorlog.

Rien Visser

Verslag van de lezing op 11 mei 2015 over 'De bevrijding van De Langstraat en Sprang-Capelle in 1944' door Jack Didden

Op 11 mei bestond de lezing eigenlijk uit twee delen. Voor de pauze werden we overtuigd van de invloed van generaal Chill en zijn troepen op het verloop van de Tweede Wereldoorlog.

Na de pauze kwam de bevrijding van onze streek aan de orde. Wat moet je nu van zo'n lezing verwachten? Ik had me verheugd op verhalen over die bevrijding. Maar het liep helemaal anders. Dat wil niet zeggen minder boeiend. We worden door Jack Didden meegenomen naar de commando-tent van veldmaarschalk Montgomery en zijn generaals. Daar is de stemming niet opperbest want op 25 september valt de conclusie dat Market Garden mislukt is. Montgomery had zich helemaal geconcentreerd op de verovering van Duitsland en wilde Brabant en de rest van Nederland links laten liggen. Dat kwam vanzelf wel. Maar hij werd door Eisenhower, zijn chef, tot de orde geroepen op een niet mis te verstane manier. Eerst moesten Brabant en Zeeland veroverd worden. Zolang er nog Duitsers in Zeeland zaten, was de aanvoerhaven Antwerpen niet te gebruiken.

Half oktober groepeeren de Schotse Highlanders zich in de buurt van Boxtel. De overmacht van de Schotten op de Duitsers is groot. Daarom vraagt generaal Von Zengen aan Hitler of hij de terugtrekking van zijn troepen achter de Bergsche Maas mag voorbereiden. Hij kreeg geen toestemming, maar maakte toch al voorbereidingen.

Op 23 oktober start de operatie Colon door 1200 Gordon Highlanders onderdeel van de Highland Division. Al snel valt Schijndel, Sint Michielsgestel en Boxtel. Bij Loon op Zand ontmoeten ze veel weerstand van de Duitsers. Begrijpelijk omdat bij Loon op Zand veel wegen samen komen. Maar op 27 oktober valt ook dit dorp in geallieerde handen. Op 29 oktober valt Kaatsheuvel. Daar wordt later een Duits document gevonden waar in staat dat Sprang tot het uiterste verdedigd zal worden door de Duitsers. Capelle wordt hier niet genoemd. Bij de bevrijding van Kaatsheuvel vallen 28 doden. In de huidige tijd zouden de kranten daarover vol geschreven worden.

Op 30 oktober worden Sprang-Capelle en Waalwijk bevrijd. Hier vallen respectievelijk 11 en 8 doden.

Jack leest een stuk voor uit het dagboek van de Gordon Highlanders, eerste bataljon. 'De bevrijding van Sprang-Capelle verliep rustig. Er werden drie krijgsgevangenen gemaakt. Door 'local Oranje' werden vijf krijgsgevangenen overhandigd.' Hier wordt de groep André bedoeld.

In twee zinnen memoreert Jack nog de prestigieuze strijd bij het Capelse Veer en de heldendaad van Jan de Rooij.

Hij eindigt met de opmerking dat hij een boek gaat schrijven met verhalen over de bevrijding. Hij doet ook een oproep om die verhalen aan hem door te geven.

Van de gelegenheid tot vragen stellen wordt gretig gebruik gemaakt.

Een van de aanwezigen merkt op dat zijn moeder altijd sprak over de Tommy's die ons bevrijd hadden. Jack noemt dit een misverstand. De Engelsen speelden maar een bescheiden rol omdat men weinig soldaten meer had. Wij werden hier bevrijd door de Jock's, de Schotten.

De bewaking van het front aan de Bergsche Maas werd gedaan door Canadezen en Polen.

Onze voorzitter Piet Pruijssers bedankte Jack Didden voor zijn boeiende lezing en nodigde hem uit om nog eens terug te komen met verhalen over de bevrijding. "Maar eerst schrijven", gaf Jack hem van repliek.

Rien Visser

Het symbool 'HD' werd door de Schotten langs de veroverde wegen geplaatst. Naast 'Highland Division' kreeg dit de betekenis 'Highway Decorators'.

Verslag van de film 'Biesbosch onder vuur' op 13 mei 2015

Op deze woensdagavond vullen de belangstellenden al vroeg de grote zaal van Zidewinde, niet voor het eerst deze week is er een stoelentekort. Met andere woorden: volle bak voor deze film. Piet Pruijssers opent namens het organisatiecomité de avond met een terugblik op de eerdere activiteiten van deze bevrijdingsweek. Hij bedankt al diegenen die zich hebben ingezet, en met name ook de sponsors, die dit alles mede mogelijk hebben gemaakt.

Hij introduceert Rinus Rasenberg, scenarioschrijver en initiatiefnemer van de film die vanavond vertoond wordt. De film had zijn première op 2 mei in Fort Altena en trekt momenteel verder door Brabant. Rinus neemt het woord en vertelt hoe de film tot stand is gekomen. Hij wilde graag het verhaal vertellen van de line crossers, die in de laatste oorlogsmaanden actief waren in het gebied waar de Bergsche Maas en de Amer de grens vormden tussen bezet en vrij Nederland. Een moeilijkheid waar hij tegenaan liep was, dat het niet altijd goed is vast te stellen wat er werkelijk gebeurd is. Veel verhalen zijn uit overlevering, en ook herinneringen zijn vaak niet helemaal ongekleurd. Feitelijk heeft iedereen zijn 'eigen waarheid'. 40 jaar na dato is er ook nog de vraag of de juiste mensen de juiste eer hebben gekregen. Rinus is enthousiast aan de slag gegaan met het schrijven van het scenario, dat was ruim drie jaar geleden. Hij heeft veel onderzoek gedaan, gesprekken gevoerd. Hij heeft gesignaleerd en gevisualiseerd. Nu is de film af en Rinus is blij met het resultaat. Koos Nieuwenhuizen, lid van onze heemkundevereniging, had een figurantenrol in de film, maar is er -helaas!- uitgeschreven.

Dan pakt Rinus zijn gitaar en zingt als een volleerd troubadour enkele liedjes over zijn leven als boerenzoon in de jaren 50. Rinus heeft als dierenarts gewerkt, en vertelt daarover als een heuse cabaretier een aantal gevatte anekdotes. Hij krijgt de zaal op zijn hand, en laat Alie Verhoeven, die voor in de zaal zit, spontaan aan het woord over haar oorlogsherinneringen. Zij vertelt over de kat, die eerder wist dat men de schuilkamer in moest dan de mensen, en over haar zussen die wel verliefd waren op de militairen die ons kwamen bevrijden, maar dat dat probleem ook was opgelost toen ze vertrokken. Na nog een liedje over een plattelandsdokter kondigt hij de pauze aan en daarna gaat de film van start.

De film vertelt een indrukwekkend verhaal over het werk en de gevaren van de line-crossers. Het is geen 'stoer' verhaal geworden, maar toch spannend. Een jonge vrouw is afhankelijk van insuline omdat ze aan suikerziekte lijdt. Maar aan het eind van de oorlog raakt dit geneesmiddel in Werkendam op. In Drimmelen is het nog wel voorradig omdat dit dorp al bevrijd is. De broer van het meisje besluit om zelf op pad te gaan naar Drimmelen. Daar krijgt hij alleen die insuline als twee ervaren line-crossers mee gaan. In drie zinnen is het verhaal verteld, maar er ontstaan allerlei verwickelingen die laten zien hoe gevaarlijk het was om door de Biesbosch te gaan, terwijl de Duitsers daar patrouilleerden. De zaal is volledig stil en kijkt en luistert geboeid en sluit af met een

groot applaus.

Voor de liefhebbers is deze film te koop bij Koos Nieuwenhuizen.

Marina Klis

Bewaar het land

Ons lid Ad Wagemakers heeft weer een prachtig boek geschreven over de natuur in ons heem. En het blijft niet alleen bij woorden. Het verhaal over de streekeigen natuur is onderbouwd met schitterende foto's. Een waar plezier om te lezen en te bekijken.

Het boek heeft een mooie titel meegekregen die ontleend is aan de beroemde rede van een indianenopperhoofd die in 1855 de Amerikaanse regering toesprak. Hij waarschuwde om zorgvuldig met het landschap, natuur, water en lucht om te gaan.

Met deze titel wil Ad graag de bijzondere natuurwaarden van de westelijke Langstraat onder de aandacht brengen. Hieraan heeft hij drie kernwoorden gekoppeld: **beleven**, **gebruiken** en **beschermen**. Deze lopen als een rode draad door het boek.

In vier delen maakt Ad de lezer duidelijk welk bijzonder natuurgebied 'de Langstraat' is.

Deel 1: Op zoek naar onze wortels in het verleden.

We kijken naar de bodem en de waterhuishouding in deze streek waar de bijzondere plantengroei in De Langstraat sterk van afhankelijk is. Tevens

worden de grote ingrepen in het landschap en de gevolgen genoemd.

Deel 2: Planten en hun groeiplaats.

We ontdekken onderlinge relaties en afhankelijkheid van planten en dieren.

Deel 3: Een wandeling door de seizoenen.

Iedere plant, insect of dier heeft z'n eigen verhaal in elk van de seizoenen.

Deel 4: Natuurbeleving in het verleden.

Een aantal personen vertelt over hun natuurbeleving. Van vogelaars, boeren, het dagelijks gebeuren thuis, over bewondering en verwondering. Maar het heeft alles te maken met het buitenleven.

Het boek kost € 39,95 en is te verkrijgen bij Ad Wagemakers, Reiger 12 5161 TZ Sprang-Capelle; telefoon: 0416 -276729 email: ad.wagemakers@gmail.com

Rien Visser

Waar is dit en waar was dat?

Waar was dat?

Het is wel duidelijk dat op deze foto een aantal letters op de muur van **het hervormd jeugdcentrum in Sprang** staan. De winnaar is **Jan Quirijns**. Binnenkort wordt er bij hem een flesje wijn bezorgd.

We hebben met de opgave wel een record gebroken. Meer dan tien inzendingen kregen wij binnen. Dat is een mooi resultaat.

Wat opvalt is dat de oplossingen tot nu toe altijd juist zijn. Maar dat is misschien wel begrijpelijk. Als je twijfelt dan stuur je natuurlijk niets in. Ik ga toch mijn best doen om een paar mensen te foppen. Let goed op de komende puzzels.

Waar is dit?

U heeft waarschijnlijk wel opgemerkt dat ik de opgave voor de puzzel eerlijk verdeel over de drie kernen. Deze keer is Vrijhoeve aan de beurt.

Bij de vorige puzzel kon je het detail vinden als je omhoog keek.

Nu kun je beter wat lager kijken. Nog een kleine tip.

Het is aan de rand van de wijk, maar niet in het buitengebied.

Succes met de opgave.

Bel uw oplossing door naar de redactie van 'Het Kustersluik', Netty Waarts, tel. 312210 of stuur een mailtje naar nwaarts@home.nl onder vermelding van 'oplossing puzzel 9.2'. Onder de goede oplossingen wordt een fles wijn verloot.

Ad Wagemakers

**Kijk regelmatig op de website van heemkundevereniging Sprang-Capelle
www.heemkundesprangcapelle.nl**